

UNA ALTERNATIVA SOCIOEDUCATIVA DEL DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

Jordi Riera
Mireia Civís

En els darrers anys tot el món occidental ha experimentat una gran transformació de les condicions històriques, socials i econòmiques que han fet variar substancialment el teixit social i els models de relació entre els ciutadans en el si de la comunitat. Aquest procés de transformació ha provocat una fallida de moltes línies d'identitat, solidaritat i coherència grupals (Alonso, 1993).

Com a pedagogs, pensem que tenim quelcom a dir-hi i a fer-hi, fonamentalment perquè en tot procés social l'educació hi ha de ser present, i això és el que mirarem d'exposar a continuació, prenent com a referent el treball de recerca intítulat *Una alternativa socioeducativa del desenvolupament comunitari*. Anàlisi i diagnòstic de les variables comunitàries i la seva dimensió socioeducativa en un entorn de barri: el barri de Camps Blancs.

Aquest treball, i conseqüentment aquest article, pretén mostrar la possibilitat que el desenvolupament comunitari sigui la resposta a unes necessitats socials actuals, resposta que entenem que haurà d'emmarcar-se en una concepció socioeducativa del desenvolupament comunitari.

EDUCACIÓ I EDUCACIÓ COMUNITÀRIA

El primer que hauríem de fer, tanmateix, és exposar la nostra visió de l'educació. Entenem que l'educació és un procés complex a través del qual la persona es desenvolupa i perfecciona, aconseguint una autonomia i una capacitat de responsabilitzar-se. Aquest procés de canvi i construcció no el duu a terme l'individu sol sinó que cal contextualitzar-lo en un entorn social, que és el que li permetrà participar-hi per tal de socialitzar-se. "La vida social, pues, es el gran medio de la educación social." (Quintana, 1984: 221).

Conseqüentment, la participació té un paper molt important en el marc de l'educació social; participació entesa com a construcció i transformació des d'una actitud crítica. D'acord amb Orduna (2000), la participació és el contingut essencial de l'educació social; i és que si hem definit l'educació com a procés en què la persona es perfecciona, en aquesta persona cal donar-li un protagonisme, un paper actiu: el de la participació constructora i transformadora.

D'altra banda, la comunitat és la concreció de l'entorn social perquè proporciona un entorn de referència i, a més, és subjecte educand. Comunitat entesa com a espai d'interrelació dels diferents sistemes constitutius d'aquesta per tal de permetre una acció socioeducativa en xarxa. "La vida de comunidad refuerza y ejercita la dimensión social del individuo." (Quintana, 1984: 221).

Partim, per tant, d'una concepció d'educació oberta, que surt de les parets de les aules perquè es concep com a projecte global, obert i permanent. "[...] acción no sólo de desarrollo y promoción personal sino también de transformación social y cultural de un determinado contexto humano." (Nogueiras, 1996: 11). Concepció constructiva, participativa i, en definitiva, comprensiva de la complexitat del fet educatiu.

EL DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

Respecte al terme desenvolupament comunitari hi ha una primera superació a fer, que és la visió del desenvolupament comunitari únicament lligada a situacions de subdesenvolupament i de privació. Els seus orígens, certament, es troben vinculats a aquestes realitats. Tal com exposa López Herrerías (2000), el desenvolupament comunitari té els seus inicis en els processos d'emancipació de les colònies¹ i en la recomanació que fa el Consell Econòmic i Social de l'ONU entre el 1954 i el 1956 perquè s'implanti el Desenvolupament Comunitari a tots els països (per tal de millorar les situacions de més pobresa). Tanmateix, actualment el desenvolupament comunitari ateny una realitat molt més àmplia. Avui en dia no hi ha ni cap país ni cap comunitat que es pugui considerar plenament desenvolupat sinó que el desenvolupament és un procés en què tots els països treballen.

Fent una primera aproximació a les definicions que del desenvolupament comunitari fan diferents autors² constatem un aparent consens. La majoria dels autors coincideixen a dir que la finalitat del desenvolupament comunitari és la de millorar les condicions de vida, promocionar i desenvolupar la persona. També hi ha coincidència en el fet de considerar que la destinatària del desenvolupament comunitari, la població, ha de ser tinguda en compte de manera prioritària en tant que el seu paper és participatiu.

Aquesta definició que aparentment gaudeix de consens és, com moltes definicions, molt general i poc precisa. L'experiència ens diu que les grans diferències en

1 Processos iniciats l'any 1942 pel Govern anglès i estesos al llarg de tot el període de descolonització.

2 Nacions Unides (1956); Ander-Egg (1980); Kisnerman (1986); Nogueiras (1996); Caride (1997); Rezsóhazy (1998); Marchioni (1999); Orduna (2000).

els plantejaments es descobreixen a l'hora de concretar què s'entén per cadascun dels termes que la definició inclou, però sobretot es constaten a l'hora de posar en pràctica experiències de desenvolupament comunitari.

És aquest el motiu que ens duu a la necessària precisió terminològica, que consisteix a especificar què entenem per desenvolupament i què entenem per comunitat en un intent de ser clars i precisos.

DESENVOLUPAMENT

Tal com diu Ander-Egg (1980), el terme desenvolupament, amb uns trets ben definits, apareix al final de la Segona Guerra Mundial. El terme s'associa a les idees de John M. Keynes referents a la regulació d'alguns elements de l'economia per reduir l'efecte de les crisis del sistema de producció capitalista. Més concretament, cap al 1947, l'escola econòmica austríaca comença a utilitzar les expressions desenvolupament i *subdesenvolupament*. Segons Nogueiras (1996), el subdesenvolupament es concep com una etapa de transició que pot ser superada a través de les transferències de capital i tecnologia des dels països desenvolupats als subdesenvolupats. A partir d'aquest moment els termes *desenvolupament* i *subdesenvolupament* s'incorporen a l'ús internacional en el si de les Nacions Unides per determinar dos tipus de països.

El 1961 l'Assemblea General de les Nacions Unides³ aprova una resolució per designar el decenni entrant com a *Decenni per al Desenvolupament Econòmic*. Estem en un primer moment de construcció del concepte en què només s'entén des del vessant econòmic, ja que s'associa desenvolupament amb creixement econòmic.

Tanmateix, aquesta concepció del desenvolupament no progressa ja que no comporta millores i a partir de la dècada dels 70 es comença a valorar la necessitat de tenir en compte l'aspecte social. És aleshores que les Nacions Unides proclamen el període 1970-1980 com a Decenni per al *Desenvolupament Econòmic i Social*. No obstant això, segueix existint la dicotomia ja que, d'acord amb Ander-Egg (1987), es parla de creixement econòmic o de progrés social, establint així una distinció.

Tot i amb aquest propòsit de bones intencions, Martín (2000) destaca que les polítiques socials i econòmiques que es posen en marxa durant aquest decenni i el següent (1980-1990) no donen els resultats esperats. Aquest fet és degut a les crisis econòmiques, socials, etc. que quedaven paleses en un descens dels nivells de vida, l'augment de l'atur, la inflació, i amb les conseqüències socials que això comporta: problemàtiques d'exclusió social i de marginació. A aquestes crisis s'hi afegien les creixents tensions internacionals.

3 Les dades evolutives que presentarem en referència amb el marc de les Nacions Unides les hem extretes de l'evolució que presenta Martín (2000).

Davant d'aquesta situació de conflictivitat i manca de resolució de les problemàtiques, les Nacions Unides es veuen en la necessitat de fer un nou plantejament i el 1995 convoquen la Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Social a la ciutat de Copenhaguen.

El primer tret destacable d'aquesta cimera és justament com se l'anomena: ha desaparegut el terme *econòmic* i el mot *social* passa a englobar tot el concepte. És a dir, s'ha superat la distinció entre econòmic i social i s'ha arribat a una concepció integrada del concepte. El segon tret i, el més important, és que aquesta cimera defineix un concepte i una condició nous per al desenvolupament. Tal com diu Martín:

"[...] el ser humano ha de ser el eje y objetivo principal de cualquier política social y económica, fomentando y promocionando el ejercicio legítimo y práctico de sus derechos tanto individuales como colectivos, dentro y fuera de su propio entorno." (2000: 14)

Si parem atenció en aquesta definició de desenvolupament social, veiem el destacat protagonisme que hi té la persona. La persona esdevé alhora objecte i actor. Objecte perquè tota política social i econòmica es fa per a la persona i actor perquè aquestes polítiques fomenten i promociónen els drets de la persona. Si en aquesta declaració hi afegim l'acord a què s'arriba —que tota política social i econòmica s'ha de fer amb la consulta, el consens i l'acord del ciutadà— entenem que estem fent una referència clara i directa a la participació.

Aquest nou plantejament té uns trets més integradors i holístics. Des del nostre punt de vista, el fet de concebre la persona com a subjecte actiu i no tan sols com a objecte d'unes determinades polítiques comporta una autèntica comprensió del que significa desenvolupament social. S'ha superat la idea que la tecnologia i la riquesa són la finalitat, per entendre que són un mitjà per aconseguir la veritable finalitat: un desenvolupament humà.

"El auténtico desarrollo es, por tanto, fundamentalmente desarrollo humano equilibrado e integral" que abarca tanto el sector económico como el político, social, educativo, administrativo, y se inscribe en un espacio democrático. Comprende no sólo la satisfacción de necesidades básicas (alimentación, salud, vivienda...), sino el aumento de los niveles de vida (trabajo/ingresos, educación, cultura...) y las condiciones de emancipación y libertad (económico-social)." (Requejo, 1991: 349)

Com a conseqüència d'aquest breu recorregut per la construcció significativa que en els últims decennis s'ha fet del concepte de desenvolupament, podem constatar que s'ha arribat a una proposa en què la participació i la implicació de la ciutadania en són l'element clau. És possible que encara subsisteixin idees relacionades amb la idea econòmica de desenvolupament, o amb una de més material. Tan-

mateix, des del nostre punt de vista, la vàlida és la que té per finalitat un desenvolupament humà, procés que cerca el progrés qualitatiu de la persona, més enllà d'aconseguir puntuals béns materials.

D'acord amb el que hem exposat, desenvolupament i participació esdevenen conceptes inseparables. La participació és l'únic camí per tal que la població tingui accés a les decisions que l'afecten, aconseguint d'aquesta manera posar en marxa el seu desenvolupament i alhora aquest desenvolupament només té sentit si parteix de la participació.

PARTICIPACIÓ

Atès el paper fonamental que la participació té en el marc del desenvolupament, és necessari que fem uns breus apunts sobre aquesta.

Fonamentalment, al terme participació se li atribueixen dues definicions (Duende i Alguacil, 1993).⁵ Un primer sentit seria el de 'ser partícip de', és a dir, rebre prestacions i disposar de serveis; i l'altre, el de 'prendre part en', és a dir, la capacitat per dur a terme iniciatives, prendre decisions, ser part activa d'un procés.

Refermant el que diuen Duende i Alguacil (1993) i Camps (2000) la primera acceptió entén la participació com un element de legitimització del poder, un mecanisme d'integració; la segona, en canvi, entén la participació com un element de transformació en què tothom té un paper protagonista.

Atès el que hem anat exposant fins ara sobre la participació com a element de desenvolupament social, entenem que la participació obté el seu sentit ple des de la segona acceptió: 'prendre part en'.

La participació és un procés obert:

"La participación no es un estado estable, sino un proceso constituido en varios momentos, durante los cuales los sujetos involucrados se forman, y forman a otros, en el manejo de conocimientos y destrezas que dependen de la naturaleza de la experiencia participativa." (Camps, 2000: 102)

D'acord amb Camps, aquest procés obert no és més que una construcció, una construcció social. El que fa la participació és actuar sobre la realitat, prendre decisions que generen canvis socials, transformar la societat; la participació esdevé una manera de construir una identitat col·lectiva i dóna poder a la societat en tant que aquesta adquireix un potencial transformador. Participació, per tant, com a instrument de desenvolupament social, tal com ja havia quedat exposat en la Cimeira Mundial sobre el Desenvolupament Social de Copenhaguen.

5 Autors citats per Báñez (1999) en el seu article "Participación ciudadana, sociedad civil y juventud", a *Acciones e Investigaciones Sociales*, núm. 9, p. 103-123. Saragossa: Escola Universitària d'Estudis Socials de la Universitat de Saragossa.

Si entenem la participació des d'aquest punt de vista, estarem d'acord amb Villasante (1998) i Pindado (1999) que la participació no consisteix només a informar els ciutadans, demanar-los col·laboració o consultar-los l'opinió sobre una determinada qüestió, sinó que va més enllà: "[...] *participar suposa un plus de voluntat, d'intervenció, un sentiment de pertinença a un col·lectiu, a un grup, a una ciutat, a un país..., un mínim esbós d'un projecte propi, d'una finalitat pròpia.*" (Pindado, 1999: 21)

I si "participar suposa un plus de voluntat" estem parlant de quelcom més que d'un dret, estem parlant d'un deure. I és que la participació és un dret i un deure. És un dret en la mesura que el ciutadà té el dret de poder participar en la presa de decisions d'allò que l'afecta. Però també és un deure: el de la responsabilitat que suposa el fet que les decisions s'han de prendre entre tots, s'ha de tenir la voluntat d'implicar-se en tot allò relacionat amb el benestar de cadascú i amb el seu desenvolupament personal, professional i social. És a dir, estem parlant d'una autèntica corresponsabilitat. Giddens (1999), en la seva proposta política de la 'tercera via' enuncia una sèrie de valors entre els quals n'hi ha un que ell considera el principal i que ens sembla que sintetitza el que acabem d'exposar: "*no hi ha drets sense responsabilitats*".

En síntesi, aquesta és la concepció de participació que creiem que és coherent amb el desenvolupament i la que té el sentit més complert. D'altra banda, estem convençuts que aquesta concepció és la que actualment pren més força i la que té més potencial per generar els canvis necessaris en un procés de desenvolupament comunitari.

COMUNITAT

Comunitat és un concepte estretament vinculat amb el de *desenvolupament* perquè és alhora el "qui" i l'"on" d'aquest procés.

En termes generals, per *comunitat* s'entén el grup de persones i institucions que s'inscriuen en un territori i entre els quals hi ha un seguit de relacions i interessos en comú. La comunitat disposa d'uns recursos i ofereix a les persones les prestacions socials bàsiques per viure. Entre les persones que viuen a la comunitat hi ha un sentiment de pertinença i identificació.⁶

Així doncs, comunitat com a grup humà determinat per una territorialitat, per uns recursos, per unes relacions i, conseqüentment, per un sentiment d'identitat.

La comunitat, per tant, esdevé la unitat social en la qual s'ubica el desenvolupament. Comunitat com a xarxa de relacions que comporta que sigui la principal protagonista del seu procés de desenvolupament. És per això que diem que la comunitat és l'"on" (lloc) i el "qui" (protagonista) del desenvolupament comunitari.

6 Aquesta definició és fruit d'un exercici de síntesi a partir de les definicions proposades per Ander-Egg (1980); Quintana (1991); Rezsóhazy (1988); Nogueiras (1996); Sánchez Vidal (1993).

La comunitat com a protagonista consta de diferents actors, cadascun dels quals juga un paper diferent per tal que hi hagi una organització i vertebració d'aquest protagonisme. Entenem que els actors d'una comunitat es poden classificar de la manera següent:⁷

- **Població.** Inclou tant la població en general com els diferents líders que n'emergeixen.
- **Administració.** Actor que no es pot oblidar ni pot quedar difós en la classificació sinó que demana un tractament diferenciat.
- **Serveis i recursos.** Tant públics com privats i voluntaris. Aquests tenen una forta presència a les comunitats i han de quedar integrats dins la dinàmica de desenvolupament comunitari com un actor més.
- **Tercer sector.** Actor clau de molts processos de desenvolupament comunitari. Aquest és un nou sector emergent on creiem que s'hauria de situar el motor del desenvolupament comunitari, ja que és un sector que genera molta activitat "des de" la comunitat i "per a" la comunitat i, tal com diu Terceiro, es constitueix com a "*defensor y agente de la necesaria reforma política y social*". (1996: 227)

Amb el benentès que el desenvolupament comunitari és una construcció i una transformació que s'ha de fer "des de" la comunitat i "amb" la comunitat, entenem que tots aquests són els actors amb qui s'ha de comptar perquè són els que integren la comunitat. És més, creiem que menystenir d'algun d'aquests actors pot arribar a fer fracassar una experiència de desenvolupament comunitari i, per tant, cal ser especialment rigorosos en aquest aspecte.

ESTAT DE BENESTAR I GLOBALITZACIÓ

Un cop aclarits aquests dos conceptes —*desenvolupament* i *comunitat*—, que són l'essència del desenvolupament comunitari, se'ns fa imprescindible una exploració per l'entorn on se situa el desenvolupament comunitari en la mesura que aquest el condiona i el determina. Un entorn que ja hem caracteritzat com a immers en un ritme de canvi vertiginós. Conseqüentment, farem una breu anàlisi de la realitat social del moment que vivim, la qual està determinada per la confluència de diferents eixos, entre els quals en destaquem dos per la seva importància: el sociopolític i el socioeconòmic. L'Estat de benestar (com a eix sociopolític) i els processos de globalització (com a eix socioeconòmic) són dues variables amb una relació directa amb el desenvolupament comunitari, tal com veurem a continuació.

Estat de benestar

L'Estat de benestar és un model que apareix després de la Segona Guerra Mundial quan diferents països inicien un procés de reconstrucció política i econòmica.

7 Classificació feta a partir de les aportacions de diferents autors: Nogueiras (1996); Rezsóhazy (1998); Orduña (2000); Marchioni (1999); European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (1999).

Aquest fet possibilita l'aparició de diferents democràcies així com la necessitat d'aquestes de garantir uns drets socials, cosa que dóna pas a l'aparició de l'Estat de benestar. La fonamentació última de l'Estat de benestar la trobem en la Declaració Universal dels Drets Humans, en la mesura que parlen de la condició d'igualtat.

L'Estat de benestar es regeix per unes polítiques socials que cerquen la garantia d'aquestes condicions d'igualtat i que despleguen uns serveis socials per poder-la fer efectiva. Nogensmenys, de tots és coneguda la "crisi" de l'Estat de benestar entesa com la incapacitat d'aquest per donar resposta a les demandes que se li fan. Més que de "crisi" nosaltres som partidaris de parlar de transformació. I aquí hi ha un d'aquells punts en què cal un canvi de perspectiva: en comptes de plantejar la problemàtica com a manca de recursos, no la podríem enfocar com a demanda inadequada?

Des dels inicis a final de la Segona guerra Mundial, passant per la crisi que s'origina als 70 i arribant fins a la situació actual, l'Estat de benestar ha donat moltes oportunitats, ha aconseguit una base d'igualtat, ha millorat la dignitat de les persones en general, però també ha generat dependència i certa indefensió. Aquestes problemàtiques es concreten en la gran quantitat de subsidis que no estimulen la iniciativa, en el proteccionisme i l'assistencialisme que actuen en contra de la llibertat personal, en l'excessiva burocràcia, en les polítiques socials limitades per imperatius econòmics i, en definitiva, per un model que no és sostenible.

Davant d'aquesta realitat no és qüestió de desmantellar l'Estat de benestar i buscar una altra fórmula sinó que és qüestió de transformar aquells elements que generen determinades problemàtiques. I és que la funció de l'Estat de benestar actual ja no ha de ser una funció merament assistencialista i proteccionista (exceptuant, és clar, aquells casos extrems en què calgui l'exercici d'aquesta funció) sinó que ha de ser 'garant de', tot cedint protagonisme i responsabilitats a la ciutadania. Cal la implicació i iniciativa dels ciutadans per tal de superar aquesta etapa de dependències i passivitat. Només d'aquesta manera deixarà de ser cert que l'Estat de benestar sigui incapaç de donar resposta a les demandes que se li facin, perquè determinades demandes ja no se li faran.

Així doncs, entenem que el desenvolupament comunitari pot complir aquesta missió de fer participar les persones, fer-los construir el seu desenvolupament, fer-les responsables de tirar endavant i fer-les, per sobre de tot, autònomes.

Globalització

Globalització és un terme força nou que apareix vinculat a l'àmbit econòmic i dels mercats financers. No obstant això, la importància que l'economia té avui en dia fa que la dimensió de la globalització vagi més enllà de l'àmbit econòmic. La globalització econòmica va estretament lligada a les noves tecnologies que, d'una

banda, l'han accelerada i, de l'altra, han estat potenciades per la mateixa economia. Com a conseqüència d'això, s'han esdevingut processos de globalització en l'àmbit cultural, dels mercats laborals, dels mercats de béns i serveis, la dimensió d'espai i de temps s'ha transformat, etc. En definitiva, la globalització ha arribat a molts nivells.

No obstant això, si analitzem aquesta globalització amb més atenció ens adonarem que aquesta comporta una homogeneïtzació en la mesura que hi ha unes cultures dominants que estableixen uns canons. Però no només això, sinó que no tothom forma part d'aquesta globalització. Tal com diu Terricabras (2001), la globalització està exercida des del primer món però ni el segon, ni el tercer ni el quart en formen part. En definitiva, la globalització genera uns processos d'homogeneïtzació, d'una banda, i d'exclusió, d'una altra.

Fent un paral·lelisme amb la reflexió feta respecte de la "crisi" de l'Estat de benestar, podríem dir que, davant d'aquesta constatació, no es tracta d'oposar-se a la globalització i buscar un altre ordre mundial per resoldre els seus processos conflictius, sinó que es tracta de saber-s'hi situar de manera que les identitats no quedin sufocades ni ningú en resti exclòs. Altre cop, el desenvolupament comunitari s'ubica en el context de la proposta adequada: una proposta que reforça l'entorn local i, conseqüentment, el sentiment d'identitat com a entorn des d'on participar i, per tant, no esdevenir exclòs.

ATRIBUTS DEL DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

En síntesi, fins aquí hem fet una aproximació externa del desenvolupament comunitari, explorant-ne el context —Estat de benestar i globalització—, i una d'interna, endinsant-nos en els termes desenvolupament i comunitat. Aquests darrers els hem estudiat perquè són mots integrants de l'expressió desenvolupament comunitari i, alhora, perquè són elements constitutius i fonamentals d'aquest procés. La finalitat amb què fèiem aquesta aproximació, però, era la de precisar què enteníem per desenvolupament comunitari i aquest aclariment terminològic ens ha aportat prou dades per tal de desprendre'n els atributs de l'acció que es dona en el desenvolupament comunitari.

En un exercici de precisió i delimitació podem establir que els atributs de l'acció comunitària són els següents:

- **PROCESSUAL.** La finalitat és processual i no només destinada a uns resultats finals o pal·liatius.
- **TRANSFORMADORA.** Està orientada al canvi, ja que la finalitat és millorar una realitat concreta.
- **PROMOCIONADORA.** Va adreçada a promocionar la persona dotant-la d'autonomia i autosuficiència. Aquesta promoció dóna poder a la persona (empower-

ment) capacitant-la, així, per aconseguir els canvis que desitgi. En la base d'aquesta promoció hi ha els valors de la responsabilitat i la solidaritat.

- **PREVENTIVA.** Té una intenció preventiva i, per tant, actua com a prevenció de possibles problemàtiques i situacions d'exclusió o fractura social.
- **IGUALTÀRIA.** Una de les seves prioritats és aconseguir una major igualtat entre les persones que viuen a la comunitat. És una acció justa que fomenta la igualtat d'oportunitats.
- **IDENTITÀRIA.** Dóna un sentiment d'identitat i pertinença a una comunitat.
- **MEDIADORA.** És mediadora (entre els subjectes, entre subjectes i recursos, entre subjectes i Administració...). En el sentit d'aquesta mediació hi ha, entre d'altres, la no-dependència dels recursos.
- **GARANT DE.** Acció que vetlla per tal que es garanteixin una sèrie de drets als ciutadans d'una determinada comunitat. En cas que sigui necessari, també compleix una funció assistencial.
- **SOCIOCOMUNITÀRIA.** Aquesta acció és col·lectiva, no individual, ja que va adreçada a la comunitat.
- **PARTICIPATIVA.** La comunitat és l'actor principal d'aquest procés.
- **CONSTRUCTIVA.** La comunitat es construeix a si mateixa a partir de l'acció comunitària. És constructora de significat.
- **INTENCIONAL.** En l'acció comunitària hi ha una intenció clara i concisa. A més, aquesta acció està planificada i és sistemàtica.
- **INTERVENCIONISTA.** Per tal d'aconseguir la millora desitjada, cal intervenir des de la comunitat sobre la comunitat mateixa i així generar canvi.
- **INTEGRAL/GLOBAL.** Només des d'aquesta dimensió es pot fer una autèntica comprensió de la realitat de la comunitat, i no des d'un sol aspecte a promocionar.
- **TERRITORIAL.** Està lligada a un determinat territori (el de la comunitat).
- **PERMANENT.** Aquesta acció es dóna sempre. No té limitacions en el temps.
- **ENDÒGENA.** De dins a fora. La comunitat és la que duu a terme l'acció de desenvolupar-se a partir dels seus propis recursos i no la desenvolupen des de fora amb recursos externs.
- **SISTÈMICA.** L'acció comunitària es dóna en el si d'una xarxa de sistemes i relacions. Tendeix a actuar en xarxes professionals per tal d'aconseguir una correcta contextualització.

En resum, aquests són els atributs que caracteritzen l'acció comunitària. Com podem veure, són atributs que determinen un model de desenvolupament comunitari entès des d'un paradigma sociocrític en tant que hi ha una interpretació i contextualització de la realitat de partida i una construcció del procés amb la participació de tota la comunitat, que té com a finalitat aconseguir els canvis desitjats. D'aquesta manera, s'augmenta l'autonomia de la població, partint dels seus propis recursos i es garanteix la prevenció de futures necessitats o mancances.

DIMENSIO EDUCATIVA DEL DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

Remetent-nos als atributs establerts, ens adonem que alguns són completament coincidents amb els atributs de l'acció educativa en si, tal com l'hem descrit anteriorment. Aquests són:

Processual, transformadora, promocionadora, preventiva, igualitària, global, socio-comunitària, participativa, constructiva, intencional, permanent.

Atesa aquesta coincidència d'atributs, ens resulta força obvi establir una relació entre ambdós conceptes per adonar-nos que si l'educació és un procés en què la persona es desenvolupa i el desenvolupament comunitari és un procés en el qual la comunitat es desenvolupa, aleshores el desenvolupament comunitari és un procés educatiu i, com a tal, té els atributs d'un procés educatiu.

També cal destacar que entenem que el desenvolupament comunitari ha de projectar una acció que generi un procés de promoció i autonomia en la comunitat. Atès que aquest procés consisteix en una intervenció social, podem recolzar-nos en el que estableix Riera (1998) quan diu que en el marc de l'acció social s'hauria de tendir a no fragmentar les intervencions en diferents agents, sistemes i subsistemes, tot i guanyar univocitat i consistència en fer-ho des d'un marc global i socioeducatiu.

Així doncs, si traslladem la definició de Riera a l'àmbit comunitari podem concloure que **en l'àmbit d'intervenció comunitari s'hauria de tendir a una sola acció socioeducativa**, la qual té uns atributs clarament educatius i uns altres de referents al benestar i a la dimensió comunitària.

Nogensmenys, estem emmarcant el desenvolupament comunitari en una opció paradigmàtica ja que constitueix un enfocament sobre el qual es bastirà l'acció comunitària de fonament educatiu però també perquè aquest, més enllà de la concepció educativa del desenvolupament comunitari, està ple d'accions educatives. Podríem dir que l'educació es troba en tres nivells del desenvolupament comunitari: en el superior hi tenim el paradigma que aixopluga tota l'acció comunitària, en el *segon* hi trobaríem el vessant educatiu de moltes de les accions i els projectes que es duen a terme en l'acció comunitària. La majoria de projectes o accions tenen una part que consisteix a informar; una altra, a establir objectius; una altra, a sensibilitzar, a avaluar..., i tots són components educatius. El *tercer* nivell seria el conformat per aquelles activitats i projectes pròpiament i clarament educatius: alfabetització, cursos diversos, experiències d'educació en el lleure...

Conseqüentment, la novetat d'aquesta proposta rau en el fet de superar els dos primers nivells per partir d'un nivell superior que empari tot el procés.

I finalment, cal dir que per bastir aquesta única acció socioeducativa és necessari que, atenint-nos a l'atribut *sistèmic* i a la concepció d'educació anteriorment exposada, es desenvolupi aquesta acció des d'una sola xarxa d'intervenció on s'entrecreuin els diferents sistemes de benestar (l'educatiu, el sanitari i el dels serveis socials) de manera que, en comptes de xarxes sobreposades, tinguem una sola acció coordinada. Acció que, en el punt de trobada dels diferents sistemes, esdevindrà socioeducativa.

CONCLUSIÓ

En síntesi, podríem dir que estem plantejant una relectura del desenvolupament comunitari allunyant-nos d'un model excessivament restrictiu per situar-nos en una dimensió socioeducativa. Aquesta dimensió ha de ser la que permeti configurar l'autèntica comunitat d'aprenentatge que hauria de ser qualsevol context social, des de l'escola a la ciutat, passant pel barri o el poble, pel centre cívic o l'associació de veïns, i tota la llista de contextos que se'ns acudeixin en què les persones teixeixen els seus llaços de relació. Iiem de tendir cap a la comunitat d'aprenentatge global, cap a la societat educadora, la societat feta de persones autònomes, participatives i constructores d'una xarxa sociocomunitària per a tothom.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALONSO, L. E. (1993) "La reconstrucción de las señas de identidad de los nuevos movimientos sociales". *Documentación Social*, núm. 90, p. 9-25. Madrid: Cáritas Española.
- ANDER-EGG, E. (1980) *Metodología y práctica del desarrollo de la comunidad*. Tarragona: Unieurop.
- BÁÑEZ, T. (1999) "Participación ciudadana, sociedad civil y juventud". *Acciones e Investigaciones Sociales*, núm. 9, p. 103-123. Saragosa: Escuela Universitaria de Estudios Sociales de la Universidad de Zaragoza.
- CAMPS, F. (2000) "Participación comunitaria y gestión alternativa de conflictos". *Perspectiva Social*, núm. 44, p. 93-119. Barcelona: ICESB.
- CARIDE, J. A. (1997) "Acción e intervención comunitarias". A: Petrus, A. *Pedagogía social*, p. 222-247. Barcelona: Ariel.
- CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DE LES NACIONS UNIDES (1995) *Informe de la Cumbre Mundial sobre Desarrollo Social*. Departament d'Assumptes Econòmics i Socials (DAES) de les Nacions Unides.
- EUROPEAN FOUNDATION FOR THE IMPROVEMENT OF LIVING AND WORKING CONDITIONS (1999) *Local Community Involvement: A Handbook for Good Practice*. Luxemburg: Office for Official publications of the European Communities.
- GIDDENS, A. (1999) *La tercera via. La renovació de la socialdemocràcia*. Barcelona: Edicions 62.
- KISNERMAN, N. et al. (1986) *Comunidad*. Buenos Aires: Humanitas.

- LÓPEZ HERRERÍAS, J. A. (2000) *Paradigmas y métodos pedagógicos para la educación social*. La praxis pedagógica en educación social. València: Nau llibres.
- MARCHIONI, M. (1999) *Comunidad, participación y desarrollo. Teoría y metodología de la intervención comunitaria*. Madrid: Popular.
- MARTÍN GONZÁLEZ, M. T. (2000) *Economía social y animación sociocultural*. Madrid: Sanz y Torres.
- NOGUEIRAS, L. M. (1996) *La práctica y la teoría del desarrollo comunitario*. Madrid: Narcea.
- ORDUNA, M. G. (2000) *La educación para el desarrollo local. Una estrategia para la participación social*. Pamplona: Eunsa.
- PINDADO, F. (1999) *La participació ciutadana a la vida de les ciutats*. Barcelona: Edicions del Serbal.
- QUINTANA, J. M. (1991) *Pedagogía comunitaria. Perspectivas mundiales de educación de adultos*. Madrid: Narcea. (b)
- REQUEJO, A. (1991) "Desarrollo comunitario y educación". A: Quintana, J. M. et al. *Iniciativas sociales en educación informal*, p. 342-369. Madrid: Rialp. (a)
- REZSOHAZY, R. (1998) *El desarrollo comunitario. Participar, programar, innovar*. Madrid: Narcea.
- SÁNCHEZ VIDAL, A. (1993) *Programas de prevención e intervención comunitaria*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.
- TERCEIRO, J. B. (1996) *Sociedad digital*. Madrid: Alianza Editorial.
- TERRICABRAS, J. M. (1999) *Identitat i globalització*.
 Accessible a
<http://www.idfconvergencia.org/arxiu/apunts3/jmterricabras.htm#inicio>
 (consulta: 19-7-2001)
- VILLASANTE, T. (1998) *Participación e integración social*.
 Accessible a <http://www.clad.org.ve/rev14/Villasan.html>
 (consulta: 27-6-2001)